

Анотація

Н.Б.Зброєва

Воспитательный потенциал культурных традиций в рамках современного японского семейного воспитания

Статья посвящена анализу места и роли культурных традиций в японском семейном воспитании, которые, по мнению автора, играют решающую воспитательную роль, осуществляя влияние на этапы взросления ребенка, формируя у него конкретные, социально ожидаемые японским обществом, черты характера.

Ключевые слова: синтоизм, буддизм, конфуцианство, японские культурные традиции, воспитательный потенциал, патриархальность, панпсихизм, группизм, педоцентризм, эстетизация жизни.

Summary

N.B.Zbrojeva

Educational Potential of Cultural Traditions in the Modern Japanese Family Education

This article analyzes the place and role of cultural traditions in Japanese family education, which plays a crucial educational role, exercising influence on the stages of maturity of the child, to form specific, socially expected of Japanese society traits.

Key words: Shinto, Buddhism, Confucianism, Japanese cultural traditions, educational potential, patriarchal, panpsychism, groupism, pedocentrism, aesthetic quality of life.

Дата надходження статті: «1» жовтня 2012 р.

УДК 37.015.31.1

Л.Р.ІБРАІМОВА,

магістрант

(м.Сімферополь АР Крим)

Формування міжкультурної комунікації школярів у системі крос-культурних цінностей

У статті розглядається питання міжкультурної комунікації у системі контексті крос-культурних цінностей школярів. Крос-культурні цінності створюють процес взаємодії між різними типами культур і відповідних їм освітніх практик, який виступає головним чинником смислової і ціннісної ознаки сучасної освіти.

Ключові слова: культура, міжкультурна комунікація, цінності, крос-культура, культурне усвідомлення.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Пріоритетними тенденціями сучасної цивілізації стають проблеми розвитку освіти, науки і виховання. ЮНЕСКО проголошує ХХІ століття – століттям освіти. Глобалізація освітнього простору, його стрімка інформатизація, між-та крос-культурна комунікація стають виміром нової соціокультурної реальності, вона продукує сутнісні зміни форм освіти. Створення єдиної світової інформаційної системи загострює проблему міжкультурного діалогу та пошуку нових форм власної ідентичності, робить визначальними комунікативні стратегії усіх суб'єктів процесу глобалізації.

Аналіз досліджень і публікацій... Питання формування крос-культурних цінностей розглядалися в дослідженнях Б.Г.Ананьєва, Д.Беррі, В.А.Гончарова, В.П.Даниленко, Я.А.Коменського, Ф.Клаксона, Р.Лінгтона, А.Ослона, В.Франкла, М.С.Яницького.

Актуальність теми полягає в тому, що крос-культурні цінності являють собою складову освіти та навчання, створених для співіснуючих культур у освітній системі. Тому одним із завдань сучасної освіти в такій ситуації стає створення умов для того, щоб учні національних спільнот (українці, росіяни, кримські татари, болгары, поляки та ін.) набували досвіду міжкультурного спілкування, розвитку умінь і навичок спілкування з представниками інших національностей, у процесі якого відбувається формування крос-культурної комунікативної компетентності, «...щоб з її допомогою випускник школи якнайповніше реалізував свої життєві потреби, плани і наміри в умовах зростаючого попиту суспільства на мислячу, діяльну, творчу, національно свідому особистість» [7, с.160].

Формулювання цілей статті... Метою статті є розгляд формування крос-культурних цінностей у школярів.

Виклад основного матеріалу... Першоджерелом крос-культурної освіти вважається програма «Панпедія», яка розроблена Я.А.Коменським у XVI столітті. Великий чеський педагог, опираючись на думку про спільність людей, їх потреб та устремлінь, обґрунтував панпедію як універсальну програму виховання всього людства. Істотну частину «Панпедії» становлять настанови формування у дітей вмінь жити в мирі та дружбі з іншими, виконувати взаємні обов'язки, поважати і любити людей. Навчаючи, розвиваючи і виховуючи дитину, вчитель завжди є посередником між суспільством і дитиною, носієм і виразником цінностей, які лежать в основі суспільного життя [8].

Але розгляд наукової проблеми слід розпочати з тлумачення понять «цінності», «культура», «міжкультурна комунікація», і нарешті «крос-культурні цінності».

Цінності – це одна із форм виявлення моральних відношень соціуму [9, с.134].

Культура – сукупність досягнень людства в продуктивному, суспільному й розумовому відношеннях [9, с.58].

Е.М.Верещагін і В.Г.Костомаров у роботі «Мова і культура» визначають міжкультурну комунікацію як «адекватне взаєморозуміння двох учасників комунікативного акту, що є приналежними до різних національних культур» [3, с.26]. Ми розуміємо поняття «міжкультурна комунікація» як обмін інформацією, почуттями, думками представників різних культур, оскільки саме мова являє собою символічний код культури певного народу.

У процесі міжкультурної комунікації повноцінне розуміння забезпечується елементами мовного етикету: звертання, знайомство, запрошення, комплімент і поздоровлення, через які виявляється соціокультурна специфіка партнера в акті комунікації. Мова є засобом пізнання світу, збереження і передачі інформації, а в контексті міжкультурної комунікації вона є засобом пізнання ментальних особливостей культур в діалозі культур, що виникає. Ми розглядаємо мову, насамперед, як ту частину культурного менталітету, що складає сферу культури та цінностей. Той факт, що кожна культура знаходить унікальне відображення в мові є незаперечним. Засвоєння тільки форми нерідної мови без урахування культурного компоненту її значення спрямовує до поведінки, що відображає рідні культурні норми школярів, які вступають у конфлікт з поведінкою носіїв культури й мови, яку вивчають. Опановуючи кожен нову мову, людина відкриває для себе нове світосприйняття, світовідчуття. Те, як особистість сприймає світ і що вона в ньому бачить, завжди відображається у поняттях, сформованих на основі рідної мови з урахуванням всього багатства притаманних цій мові виражальних засобів. Кожну ситуацію, подію сприймають й оцінюють крізь «призму прийнятих у рідному лінгвосоціумі культурних норм і цінностей, через те, як індивід засвоїв картину (модель) світу» [4, с.154]. Адже мова в крос-культурних цінностях відіграє важливу роль, тому що мова – це дзеркало культури, у ньому відображається не тільки реальні умови його життя, але й в суспільній самосвідомості народу, його ментальність, національний характер, образ життя, традиції, звичаї, мораль, бачення світу. Мова є скарбницею культури, вона зберігає культурні цінності – у лексиці, граматиці, у фольклорі у художній та науковій літературі тощо [2, с.10]. Адже більш двохсот років серед науковців обговорюється питання про співвідношення мови й етносу в їх взаємодії. Існували протилежні точки зору, на таку взаємодію: зокрема, Б. Бауер розумів мову «посередником» між нацією і культурою, розглядав націю як результат містичної долі, заперечував будь-яку роль мови у формуванні нації. Й.Гердер [5] і В.Гумбольдт [6] надавали мові провідного значення у формуванні національної специфіки.

Тепер ми можемо побачити, як термін «цінності» дуже тісно пов'язано з культурою та мовою, адже цінності і ціннісні орієнтації людини завжди були одним із найбільш важливих об'єктів дослідження філософії, етики, соціології та психології на всіх етапах їх становлення і розвитку як окремих галузей знання. Отже, Г.Оллпорт, вважає, що джерелом більшості цінностей особистості є мораль суспільства, він також виділяє ряд ціннісних орієнтацій, не продиктованих моральними нормами. На його думку, вони виступають скоріше як засоби, умови досягнення внутрішніх цінностей, які є цілями особистості. Перетворення зовнішніх цінностей в цінності внутрішні Г.Оллпорт називає «функціональною автономією», що розуміється ним як процес трансформації «категорій знання» в «категорії значущості» [13, с.130]. Проте самого факту усвідомлення цінностей достатньо для їх внутрішнього прийняття особистістю. І саме усвідомлення цінностей, за словами В.Франкла, додає їм об'єктивного, універсального характеру. Суб'єктивна значущість цінності, на думку Франкла, повинна супроводжуватися ухваленням відповідальності за її реалізацію [12, с.170].

У вітчизняній психології підходи до розуміння цінностей розглядаються в різних аспектах вивчення властивостей особистості. У всіх вітчизняних підходах як провідна характеристика особистості виділяється спрямованість. Вона по-різному розкривається в роботах Б.Г.Ананьева, Л.І.Божович, О.М.Леонтьєва, С.Л.Рубінштейна, Д.Н.Узнадзе та інших класиків вітчизняної

психології, і виступає системоутворюючою властивістю особистості, що визначає весь її психічний склад. Підкреслюючи психологічний характер цінностей як об'єкту спрямованості особистості, В.П.Тугарінов використовує поняття «ціннісні орієнтації», які він визначав, як спрямованість особистості на ті або інші цінності [13, с.130]. Аналіз соціальної опосередкованості особистісних відносин займає важливе місце у вітчизняній психології, оскільки особистість не може розглядатися у відриві від соціального середовища. С.Л.Рубінштейна вважає цінності як «похідні від співвідношення світу і людини» [11, с.369]. На думку Б.Г.Ананьєва, на основі соціального статусу особистості формуються системи її соціальних ролей і ціннісних орієнтації [1, с.210].

Крос-культурні цінності залежать від умінь сприймати й дотримуватися загальнолюдських норм. Для вирішення проблем, пов'язаних з формуванням крос-культурних цінностей в освітньому процесі, висувають ряд завдань:

- виховання пошани до людей різних національностей;
- культивування дбайливого відношення до їх мов, соціальних цінностей; орієнтація на загальнолюдські етичні цінності;
- виховання у душі віротерпимості до релігійних відчуттів людей.

Також, одним із перших завдань роботи у цьому напрямку є формування так званого культурного усвідомлення. Необхідно пояснювати учням, що всі люди є носіями культурно зумовленої поведінки, яка визначається етнічною приналежністю людини. Учнів потрібно вчити усвідомлювати свою належність до певної етнічної групи та розуміти, які особливості їхньої власної поведінки зумовлені належністю до тієї чи іншої етнічної групи. Важливо також сприяти тому, щоб учні усвідомлювали культурно-обумовлену поведінку свого етносу і представників інших етносів, необхідно стимулювати інтелектуальну допитливість стосовно різних культур, заохочувати прихильне ставлення до інших і критичне мислення щодо культурних стереотипів. Бажаним є взаємне розуміння і врахування в комунікації особливостей свого та інших культур, носії яких можуть бути залучені до діалогу, взаємне врахування культурного підтексту слів і фраз мов, які контактують. Необхідно виходити з принципу врахування інофонів певних категорій і моделей нової для нього культури й адекватного користування ними, а не з обов'язкового їх присвоєння. Не потрібно прагнути до того, щоб вони зайняли місце тих категорій і моделей, які характерні для рідної культури учнів [10, с.125-141].

Висновки... Отже, можна констатувати, що проблема крос-культурності належить до ключових питань становлення сучасного простору освіти. Ця ситуація зумовлює необхідність якісно нового рівня рефлексії самого феномену «крос-культурні цінності», дослідження сутності процесів, зумовлених крос-культурними цінностями в освіті, визначення оптимальних умов, засобів та механізмів її реалізації. Актуальність формування крос-культурних цінностей у школярів зумовлена потребою організації нашого суспільства на засадах гуманізму, свободи, рівності та соціальної справедливості. В освіті акцент робиться на закладені в етнічних культурах цінності, що мають загальнолюдське значення, а отже, сприятимуть розвитку особистості, встановленню добросусідського співробітництва на міжособистісних, державних і міжнародних рівнях.

Список використаних джерел і літератури:

1. Ананьев Б. Г. О проблемах современного человекознания / Б. Г. Ананьев. – СПб. : Питер, 2001. – 272 с.
2. Баженова И.С. Культура невербального общения на уроке иностранного языка / Баженова И.С. // ИЯШ. – 1996. – № 6. – С. 10–12.
3. Верещагин Е. М. Язык и культура / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Русский язык, 1990. – 247 с.
4. Гончаров В. А. Роль и специфика национальных социокультурных стереотипов в контексте межкультурного подхода к обучению иностранному языку в языковом вузе / В. А. Гончаров // Вестник Бурят. ун-та. – Сер. 8 : Теория и методика обучения в вузе и школе. – Улан-де, 2007. – Вып. 10. – С. 154–161.
5. Гулыга А. В. Гердер / А. В. Гулыга. – [изд. 2-е, доработ]. – М. : Мысль, 1975. – 184 с.
6. Даниленко В. П. Вильгельм фон Гумбольдт и неогумбольдтианство / В. П. Даниленко. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2010. – 216 с.
7. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
8. Коменский Я.-А. Собрание сочинений : в 2 т. / [Я.-А. Коменский]. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 1. – 540 с.
9. Краткий словарь педагогических понятий : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / [авт.-сост. А. А. Пермяков, В. В. Морозова, Э. Р. Зарединова]. – [изд. 2-е, испр. и доп.]. – Кривой Кривог; Симферополь : Издательский дом, 2010. – 144 с.
10. Ослон А. Уолтер Липшман о стереотипах : выписки из книги «Общественное мнение» / А. Ослон // Социальная реальность. – 2006. – № 4. – С. 125–141.

11. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии : [2-е изд.] / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1976. – 424 с.
12. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл. – М. : Прогресс, 1990. – 368 с.
13. Яницкий М. С. Ценностные ориентации личности как динамическая система / М. С. Яницкий. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 2000. – 204 с.

Анотація
Л.Р.Ибраимова

Формирование кросс-культурных ценностей у школьников

В статье рассматривается проблема межкультурной коммуникации в системе кросс-культурных ценностей школьников. Кросс-культурные ценности создают процесс взаимодействия между разными типами культур и соответствующих им образовательных практик, которые выступают главным фактором смысловой и ценностной признаками современном образования.

Ключевые слова: культура, межкультурная коммуникация, ценности, кросс-культура, культурное осведомление.

Summary
L.R.Ibraimova

Formation of Cross-Cultural Values of Pupils

The problem of cross-cultural values of students is analyzed in the article. Cross-cultural values create a process of interaction between the different types of culture and their corresponding educational practices, which were the main factor in semantic value and characteristics of modern education.

Key words: culture, intercultural communication, cultural awareness, values, cross-culture.

Дата надходження: «22» вересня 2012 р.

УДК 371.132(045)

Н.В.КАЗАКОВА,
кандидат педагогічних наук, доцент;
Л.С.ПІСОЦЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Хмельницький)

Реалізація принципів педагогічної моралі у професійній діяльності педагога

У статті розкриваються принципи педагогічної моралі у діяльності педагога: педагогічного гуманізму, педагогічного оптимізму, колективізму, громадянськості та патріотизму. Зміст статті висвітлює основні підходи щодо реалізації цих принципів у професійній діяльності педагога.

Ключові слова: мораль, педагогічна діяльність, принцип педагогічного гуманізму, принцип педагогічного оптимізму, принцип колективізму, принцип громадянськості та патріотизму.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Діяльність педагога – це діяльність, яка спрямована на іншу людину і здійснюється на перетині багатьох факторів. Цими факторами виступають: загальний стан суспільства, яке визначає інтегральні впливи і критерії людського життя і детермінує його опосередковано через норми життя, традиції, форми поведінки; власна система цінностей, яка формується через трансформацію загальних і особливих впливів навколишнього; гуманізація освіти і виховання на тлі нового розуміння мети освіти і педагогічної діяльності, котрі мають забезпечити розвиток цілісної особистості, формування активної життєвої позиції, залучення до творчої участі в житті.

Г.Сковорода відзначав, якщо велика справа панувати над тілами, то ще більша – керувати душами...Якщо важливо лікувати тіло, то чи не найважливіше разом з тілом зберігати і душу людини цілою, здоровою, незіпсованою? [4]. Вважаємо, що ці слова філософа розкривають сутність педагогічної діяльності.

Будь-яка діяльність керується певними вихідними положеннями, які є її принципами. В основі педагогічної діяльності лежать такі основні принципи, як науковості, зв'язку з життям, природовідповідності, системності, детермінізму, гуманізму, виховуючого навчання, педагогічного гуманізму.

Аналіз досліджень і публікацій... Аналіз праць з означеної проблеми засвідчує, що вона розроблялася у контексті різних наукових галузей. Філософські аспекти моралі, гуманізму і гуманізації розкривалися у працях Г.Вашенка, А.Макаренка, І.Огієнка, В.Сухомлинського, К.Ушинського та інш.